

Sylvia Bożek-Węglarz

Akademia Ekonomiczna w Katowicach

PROFIL DZIAŁALNOŚCI TECHNICZNEJ UBEZPIECZYCIELI SKANDYNAWSKICH

1. Charakterystyka fińskiego i szwedzkiego rynku ubezpieczeniowego

Do scharakteryzowania profilu działalności technicznej ubezpieczycieli funkcjonujących w krajach skandynawskich wybrano dwa kraje: Finlandię i Szwecję. Do krajów skandynawskich umownie zaliczono Finlandię i Szwecję, abstrahując od uwarunkowań o charakterze strukturalno-terytorialnym, uwzględniając wyłącznie kryterium położenia geograficznego.

Rynek ubezpieczeniowy w Finlandii, liczącej zaledwie pięć milionów mieszkańców, należy do rynków małych. Jego udział w europejskim rynku ubezpieczeniowym wynosi mniej niż 2%. Według informacji prezentowanych przez Federation of Finnish Insurance Companies wiosną 2006 r. działalność ubezpieczeniową na rynku fińskim prowadziły 44 licencjonowane przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe. Szacuje się na podstawie przypisu składki ubezpieczeniowej brutto, że udział zagranicznych ubezpieczycieli nie przekracza 4% w rynku.

W Finlandii, podobnie jak w Szwecji, długą tradycją cieszą się towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych (TUW), zwłaszcza tzw. małe TUW, wywodzące się pierwotnie z rolniczych związków samopomocy. Towarzystwa te nie posiadają zezwoleń na prowadzenie ubezpieczeń ustawowych, ale większość z nich przekazuje polisy obowiązkowych ubezpieczeń majątkowych swoich klientów do zlokalizowanej w Helsinkach Local Insurance Mutual Company. Obecnie w Finlandii funkcjonuje 97 krajowych towarzystw ubezpieczeń wzajemnych, a ich udział w rynku szacuje się na 5%. Na fińskim rynku ubezpieczeniowym obserwuje się stały proces koncentracji i konsolidacji. We wrześniu 2005 r. miała miejsce największa fuzja w historii fińskich ubezpieczeń. Szacuje się, że pod kontrolą sześciu przedsiębiorstw ubezpieczeniowych znajduje się ok. 90% rynku. Podobnie jak w Szwecji i innych krajach nordyckich, sprzedaż produktów ubezpieczeniowych w większości zachodzi za pośrednictwem współpracy bankowo-ubezpieczeniowej. Prawie wszystkie największe przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe sprzedają swoje produkty

w kooperacji z bankami, a w znacznej części przypadków kooperacja tak pociąga za sobą zaangażowanie własnościowe [3, s. 5].

Generalnie można uznać, że rok 2005 był pomyślny dla fińskiego przemysłu ubezpieczeniowego. Przypis składki ubezpieczeniowej fińskich ubezpieczycieli w roku 2005 wyniósł 14,4 mld euro, czyli o 7,6% więcej niż w roku poprzednim [3, s. 4]. Najwyższy wzrost składki przypisanej brutto odnotowano w ubezpieczeniach na życie (o 10%), podczas gdy w ubezpieczeniach majątkowych składki wzrosły o ok. 6% [3, s. 4]. W roku 2005 aż 65% składki przypisanej brutto ogółem pochodziło z ubezpieczeń obligatoryjnych.

Aktywność rynku ubezpieczeń krajów obszaru Skandynawii jest zróżnicowana. Wyróżniającą cechą rynku szwedzkiego, fińskiego, a także innych rynków jest istotny udział małych (narodowych, lokalnych) przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, z których istotna część funkcjonuje w formie organizacyjno-prawnej towarzystw ubezpieczeń wzajemnych. W Szwecji podobnie jak w Finlandii, występuje tendencja do konsolidacji i koncentracji rynku ubezpieczeń. W ubezpieczeniach majątkowych pięć największych przedsiębiorstw ubezpieczeniowych skupia 90% rynku, w ubezpieczeniach na życie najwięksi ubezpieczyciele obsługują 75% rynku. W Szwecji, Finlandii, a także w innych krajach tego obszaru wzrasta popularność ubezpieczeń na życie. W portfolio produktów ubezpieczeń na życie znaczny udział mają kapitałowe produkty ubezpieczeniowe zapewniające poza podstawową ochroną ubezpieczeniową także dodatkowe zyski (poprzez jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych). Przy tym warto zauważyć, że coraz większego znaczenia na skandynawskim rynku nabierają ubezpieczenia połączone z funduszem inwestycyjnym. W Szwecji aż ponad 70% przypisu składki ubezpieczeniowej brutto generują tego rodzaju produkty ubezpieczeń na życie. Przychody ze składki ubezpieczeniowej brutto w ubezpieczeniach na życie w 2005 r. wyniosły 130 380 mln koron szwedzkich, wzrastając w porównaniu z rokiem 2004, w którym osiągnęły poziom 114 457 mln koron.

2. Analiza wskaźnikowa działalności technicznej fińskich i szwedzkich przedsiębiorstw ubezpieczeniowych

W Finlandii w ubezpieczeniach majątkowych od stycznia roku 2005 zaszły pewne zmiany będące rezultatem zwiększonego zakresu finansowej odpowiedzialności w tych grupach ubezpieczeń obowiązkowych, które dostarczają największych zysków, przede wszystkim w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej komunikacyjnym. W 2005 r. przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe funkcjonujące w obszarze ubezpieczeń majątkowych odnotowały wzrost przychodów ze składki przypisanej brutto (*premium income*) o 6,1% do 3,1 mld euro. Jak podaje Federation of Accident Insurance Institutions, ubezpieczyciele majątkowi wypłacili w 2005 r. ok. 131 000 odszkodowań w związku ze zdarzeniami związanymi z wykonywaną pracą, podczas gdy w 2004 r. było 117 000 takich przypadków.

W tych grupach produktów, w których ochroną ubezpieczeniową obejmuje się dobra zarówno zawodowe (biznesowe), jak i osobiste, wskaźnik szkodowości (*loss ratio*) osiągnął poziom 67,9%, co skutkowało niskim i zadowalającym poziomem wskaźnika łącznego (*combined ratio*) dla tych grup ubezpieczeń na poziomie 92%. Niski poziom wskaźnika łącznego (informującego o rentowności działalności technicznej w tych grupach produktów) jest tłumaczony zasadniczo wzrostem zaangażowania finansowego w ochronę mienia, a także wdrożeniem z sukcesem systemu prewencji zawodowej.

Tabela 1. Wskaźniki sprawności działania ubezpieczycieli funkcjonujących w obszarze ubezpieczeń majątkowych w Finlandii w latach 1999-2005

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	%						
Wskaźnik łączny <i>combined ratio</i>	110,4	109,5	110,4	111,2	114,0	102,0	102,0
Wskaźnik szkodowości <i>loss ratio</i>	88,6	85,8	88,2	87,3	92,4	81,4	82,9
Wskaźnik kosztów działalności technicznej <i>expense ratio</i>	21,8	23,6	22,2	23,9	21,5	20,6	19,1

Źródło: [3, s. 7].

W analizie sprawności działania przedsiębiorstw ubezpieczeniowych wykorzystuje się wskaźnik szkodowości (*loss ratio*)¹ oraz kosztów działalności ubezpieczeniowej (*expense ratio*)², które określają łącznie zysk na działalności technicznej mierzony wskaźnikiem łącznym (*combined ratio*)³. Przyjmuje się, że ubezpieczyciel prowadzący działalność w obszarze ubezpieczeń majątkowych osiąga zysk na działalności technicznej, jeżeli wskaźnik szkodowości oraz kosztów działalności ubezpieczeniowej łącznie wynosi mniej niż 100% [4, s. 92]. Niemniej jednak ubezpieczyciel może generować zyski wtedy, gdy suma obu wskaźników wynosi kilka procent powyżej 100% (strata techniczna jest kompensowana wynikami na działalności lokacyjnej), jednak, gdy suma wskaźników przekroczy 110%, występują straty, ponieważ wartość wskaźnika kosztów działalności technicznej nie powinna przekroczyć 30-40%, a wskaźnika szkodowości 70-80% [4, s. 93].

Z tabeli 1 wynika, że rentowność działalności technicznej fińskich ubezpieczycieli majątkowych w latach 2004-2005 poprawiła się, zmniejszyła się szkodowość. *Combined ratio* nieznacznie przekroczył wartość graniczną i można przyjąć, że działalność w ubezpieczeniach majątkowych była zyskowna, ponieważ wyniki osiągane na działalności inwestycyjnej były dobre. Obserwuje się nieco zbyt wysoki poziom wskaźnika szkodo-

¹ Zgodnie z fińską nomenklaturą *loss ratio* określa relacja: odszkodowania i świadczenia/składka zarobiona.

² Federacja nie podaje formuły wskaźnika, niemniej jednak można przyjąć, że wskaźnik obejmuje wszystkie koszty działalności ubezpieczeniowej (technicznej) wraz z kosztami akwizycji i kosztami administracyjnymi, które są określane w stosunku do składki zarobionej.

³ Mierzy rentowność działalności ubezpieczeniowej (technicznej) – por. [1, s. 148].

wości. W roku 2005 na poziom wskaźnika szkodowości ubezpieczeń majątkowych wpłynęła wysoka wartość wskaźnika w ubezpieczeniach wypadkowych i chorobowych (91,7%) oraz w ubezpieczeniu OC komunikacyjnym (94,7%) [3, s. 6].

W ubezpieczeniach na życie składka przypisana brutto w roku 2005 wyniosła 3,2 mld euro, o 10% więcej niż w roku 2004 [3, s. 10]. Największe zyski generowały produkty z formułą kapitałową (*unit linked*); aktywność w tej grupie produktów to prawie połowa przypisu składki brutto ubezpieczeń na życie ogółem. Liczba sprzedanych terminowych ubezpieczeń na życie wyniosła 119 000 polis w roku 2005, co stanowi 29% więcej niż w roku 2004. W okresie dwunastu miesięcy 2005 r. fiński przemysł ubezpieczeń na życie zwiększył wyniki na działalności technicznej o 35% [3, s. 12].

Federation of Finnish Insurance Companies dla analizy skali wypłacalności ubezpieczeń na życie wprowadziła wskaźnik wypłacalności (*solvency ratio*)⁴. Jest to wskaźnik, który określa poziom (akceptowalny) kapitału wypłacalności i jego zdolność do gwarantowania należnych ubezpieczonym wypłat w ramach środków, kapitałów własnych i rezerw, lecz nie tylko, bowiem także w ramach szacowanych zysków z działalności inwestycyjnej ubezpieczycieli (co podkreśla Federacja).

Tabela 2. Wskaźnik wypłacalności w ubezpieczeniach na życie w Finlandii w latach 2001-2005

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005
	%				
Wskaźnik wypłacalności <i>solvency ratio</i>	19	14	14	16	19

Źródło: [3, s. 12].

Tabela 3. Wskaźniki sprawności działania ubezpieczycieli funkcjonujących w obszarze ubezpieczeń majątkowych w Szwecji z uwzględnieniem najważniejszych grup produktów w 2004 r.

Wyszczególnienie	Wskaźnik łączny <i>combined ratio</i>	Wskaźnik szkodowości <i>loss ratio</i>	Wskaźnik kosztów działalności technicznej <i>expense ratio</i>
Ubezpieczenia wypadkowe i chorobowe	162	159,59	5,41
Ubezpieczenia komunikacyjne ¹	95,46	80,87	14,59
Ubezpieczenie mienia (nieruchomości) ²	86,04	68,08	17,96
Ubezpieczenia majątkowe ogółem	111,27	96,70	14,57

¹ – włącznie z ubezpieczeniem OC komunikacyjnym,

² – forma osobowa ubezpieczenia; posiadaczy, właścicieli mienia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [6, s. 480].

Po roku 2001 wartość wskaźnika wzrastała, osiągając poziom 19% w 2005 r. (tab. 2). Kapitał wypłacalności w 2005 roku to aż 60% szacowanego zysku na działalności inwe-

⁴ Zgodnie z formułą podaną przez Federation of Finnish Insurance Companies *solvency ratio* obliczany jest następująco: (margines wypłacalności + rezerwa na wyrównanie szkodowości (ryzyka)) / (rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe na udziale własnym – rezerwa na wyrównanie szkodowości (ryzyka) – 75% rezerw techniczno-ubezpieczeniowych pokrywających ubezpieczenia połączone z funduszem inwestycyjnym). Wskaźnik jest pomnożony przez 100%.

stycyjnej. Wartość wskaźnika na poziomie 19% oznacza tyle, że w ubezpieczeniach na życie wymagany kapitał był 19% większy niż wartość zapotrzebowania na płatności względem ubezpieczonych.

W 2004 roku w Szwecji w ubezpieczeniach majątkowych *combined ratio* osiągnął stosunkowo wysoki i niebezpieczny poziom, na co wpłynął bardzo wysoki poziom wskaźnika szkodowości (tab. 3). Wydaje się, że ubezpieczenia majątkowe były na granicy zyskowności na skutek skomplikowanej sytuacji ubezpieczeń wypadkowych i chorobowych (wskaźnik szkodowości – 159,59%). Należy zaznaczyć, że w ubezpieczeniach majątkowych okres rozliczania szkód w poszczególnych grupach produktów jest różny. W ubezpieczeniach mienia jest krótszy niż w ubezpieczeniach komunikacyjnych. Można przyjąć, że rozliczanie szkód osobowych związanych z obrażeniami ciała (wypadki, choroby) trwać może nawet kilka okresów, zatem wysoki poziom szkodowości może być związany z nieco dłuższym okresem rozliczania szkód z tych ubezpieczeń i niekoniecznie jednoznacznie świadczyć o generowaniu strat w ubezpieczeniach majątkowych, bowiem inne produkty, w których szkody rozliczane są szybciej, mogą niwelować ogólny wysoki poziom szkodowości ubezpieczeń majątkowych. Taka sytuacja może mieć miejsce w Szwecji.

Wskaźniki określające poziom rezerw techniczno-ubezpieczeniowych mierzą stopień zabezpieczenia potencjalnych płatności, jakimi są wypłacane świadczenia i odszkodowania [4, s. 64]. Poziom wskaźnika (niski, wysoki) może określać, czy przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe posiadają wystarczające rezerwy, kapitały zdolne finansowo obsłużyć przyjmowane ryzyko (wyrażające się w przyjmowaniu polis, więc w inkasowaniu składek ubezpieczeniowych). Rezerwy w ubezpieczeniach na życie mogą być pojmowane jako pewna nadwyżka finansowa utworzona z wpłaconych składek ponad ryzyko, które ubezpieczyciel nie tylko przyjął, ale i pokrył w pewnym przedziale czasu (np. w rocznym okresie obliczeniowym). Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe mogą być odniesione do zarówno świadczeń i odszkodowań, jak i składki ubezpieczeniowej.

Przyjęty do analizy wskaźnik stopy rezerw technicznych w ubezpieczeniach na życie w Szwecji ze względu na ograniczoną dostępność danych został określony w zmodyfikowanej formule ujmującej składki przypisane brutto (w wersji przychodów) oraz rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe brutto⁵ (tab. 4).

Tabela 4. Stopa rezerw technicznych brutto w ubezpieczeniach na życie w Szwecji w latach 2004-2005

Wyszczególnienie	2004	2005
	%	
Wskaźnik stopy rezerw technicznych brutto	788,63	723,72

Źródło: opracowanie własne na podstawie [6, s. 478, 479; 7, s. 482, 483].

Przyjęto (według stanowiska polskiego organ nadzoru ubezpieczeniowego, dawny PUNU), że dla ogólnej wypłacalności ubezpieczycieli korzystne jest, aby

⁵ Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie/składka przypisana brutto.

rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, a więc i wskaźnik stopy rezerw, były jak najwyższe, ponieważ zwiększa się bezpieczeństwo ubezpieczyciela [4, s. 64]. Wskaźnik powiększony o kapitały własne w wersji na udziale własnym dla dobrych rynków ubezpieczeniowych powinien osiągać wartość dla ubezpieczeń na życie powyżej 150%. Za bardzo dobrą przyjmuje się wartość powyżej 548% [4, s. 65]. Wskaźnik w wersji rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na udziale własnym bardzo dobrą wartość osiąga w ubezpieczeniach na życie ogółem powyżej 100%. W Szwecji stopa rezerw technicznych występuje w wersji brutto, co niewątpliwie zawyża wartość wskaźników i jednocześnie utrudnia jednoznaczną interpretację wskaźnika, niemniej jednak przyjmując porównawczo polską ocenę wartości wskaźników rezerw technicznych, należy uznać, że stopa rezerw technicznych brutto osiągnęła w latach 2004-2005 poziom dobry lub bardzo dobry.

3. Wnioski z porównania aktywności technicznej ubezpieczycieli badanych krajów

Z analizy funkcjonowania skandynawskich rynków ubezpieczeniowych na przykładzie Finlandii i Szwecji można spróbować wyprowadzić pewne ogólne wnioski, opisujące specyfikę tych rynków. Parametry funkcjonowania ubezpieczeń w Finlandii i Szwecji odniesiono do parametrów rozwiniętego i prężnego rynku ubezpieczeń w Niemczech. Niemiecki rynek ubezpieczeń należy do najważniejszych w Europie, w 2001 r. zajmował drugie miejsce w Europie w przychodach ze składki przypisanej brutto w ubezpieczeniach ogółem, trzecie w ubezpieczeniach na życie, a pierwsze w ubezpieczeniach majątkowych [2, s. 34-36].

W Niemczech w 2004 r. w ubezpieczeniach majątkowych *operating expense ratio* wyniósł 25,2%, a *loss ratio* – 65,1%. W 2005 r. odpowiednio było to: 25,2% oraz 65,5%, a więc w roku 2004 w ubezpieczeniach majątkowych *combined ratio* wyniósł 90,3%, a w 2005 r. 90,7% [5, s. 17]. Można przyjąć, że wskaźnik łączny w latach 2004-2005 osiągnął bardzo dobrą wartość w Niemczech przy stosunkowo niskim wskaźniku szkodowości, ubezpieczyciele prowadzący działalność w obszarze ubezpieczeń majątkowych osiągnęli zysk na działalności technicznej

Z porównania wskaźników sprawności działania majątkowych ubezpieczeń w krajach skandynawskich i w Europie (reprezentowanych przez niemiecki rynek) wynika, że skandynawskie rynki ubezpieczeniowe w ostatnich latach wykazywały mniejsze niż na niemieckim rynku ubezpieczeniowym sukcesy na działalności technicznej, a ogólna zyskowność działalności ubezpieczeniowej była okresowo ratowana dobrymi wynikami na działalności lokacyjnej (w Finlandii). Nieco lepsze efekty z działalności technicznej występowały w ubezpieczeniach majątkowych w Finlandii, w Szwecji ujawnił się kryzys w ubezpieczeniach wypadkowych i chorobowych (bardzo wysoki poziom wskaźnika szkodowości), który też miał miejsce w Finlandii, lecz przez odpowiednie uregulowania strukturalne i prawne został tam zażegnany.

W badanych krajach skandynawskich można mówić o swoistym przemyśle w zakresie ubezpieczeń na życie, przy czym w Finlandii przypis składki ubezpieczeniowej w ubezpieczeniach na życie i majątkowych jest zbliżony, natomiast w Szwecji wyraźnie dominują ubezpieczenia na życie. W Niemczech również przeważa aktywność dotycząca ubezpieczeń na życie (przychody ze składki przypisanej brutto w roku 2005 w ubezpieczeniach na życie wyniosły 75 206 mln euro, a w ubezpieczeniach majątkowych 55 383 mln euro [5, s. 6]). W obszarze ubezpieczeń na życie w badanych krajach skandynawskich przeważają produkty połączone z funduszem inwestycyjnym (typu *unit linked*). W Europie występują takie kraje (np. Austria, Dania, Wielka Brytania, Holandia [1, s. 121] oraz badane kraje skandynawskie), w których tego rodzaju produkty dominują w ubezpieczeniach na życie. W Niemczech w roku 2005 produkty o formule *unit linked* stanowiły jedynie 10,8% przypisu składki ubezpieczeniowej ogółem, co i tak jest najwyższym udziałem od 1976 r. [5, s. 25].

Literatura

- [1] Bożek-Węglarz S., *Inwestycyjna działalność przedsiębiorstw ubezpieczeniowych w Europie*, AE, Katowice 2005.
- [2] Bożek-Węglarz S., *Rola składki ubezpieczeniowej jako miernika aktywności europejskich rynków ubezpieczeniowych*, [w:] *Procesy przemian rynków ubezpieczeń w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, red. W. Sułkowska, AE, Kraków 2006.
- [3] *Finnish Insurance Economy. Performance 2005*, Federation of Finnish Insurance Companies, 2006.
- [4] *Metodologia analizy finansowej zakładów ubezpieczeń – wersja II*, Departament Analiz Systemu Ubezpieczeniowego PUNU, Warszawa 2001.
- [5] *Statistical yearbook of German Insurance 2006*, Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft and German Insurance Association, 2006.
- [6] *Statistical yearbook of Sweden 2006*, Official Statistics of Sweden, published by Statistics Sweden, 2006.
- [7] *Statistical yearbook of Sweden 2007*, Official Statistics of Sweden, published by Statistics Sweden, 2007.

PROFILE OF OPERATING ACTIVITY OF SCANDINAVIAN INSURERS

Summary

The aim of this paper is a presentation of different aspects of operating activity insurance companies in Scandinavia, for example Finland and Sweden. Life and non-life insurers' operating activity was evaluated using the ratios that measure the tendency for operating policy. Ratios of activity efficiency of Finnish and Swedish insurers' allowing for combined, loss, and expense ratios in non-life insurance have been presented.